

بسم الله الرحمن الرحيم

مطالعات اجتماعی

سوم دبستان

۱۳۹۷

این کتاب، شامل کتاب درسی و کاربرگ‌های فعالیت است.

وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

- نام کتاب : مطالعات اجتماعی سوم دبستان - ۱۳
- پدیدآورنده : سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
- مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف : دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری
- شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف : ناصر باهنر، طیبه حمزه‌بیگی، محمدرضا سنگری، لطیف عیوضی، ناهید فلاحیان، زهرا گیتی‌نژاد، محمدشرف‌متولی‌الموتی، منصور ملک‌عباسی، محمود معافی و کبری هاشمی (اعضای شورای برنامه‌ریزی)
- مدیریت آماده‌سازی هنری : ناهید فلاحیان، نازیا ملک محمودی (اعضای گروه تألیف) - حسن ستایش (ویراستار)
- مدیریت آماده‌سازی : اداری کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
- شناسه افزوده آماده‌سازی : لیدا نیک‌روش (مدیر امور فنی و چاپ) - مجید ذاکری یونسی (مدیر هنری) - محمد عباسی (نگاشتارگر [طراحی گرافیک] و صفحه‌آرا) - طاهره حسن‌زاده (طراح جلد) - نسیم بهاری، گلنار ثروتیان، بریسا ملکی و صبا صفا (تصویرگران) - طیبه رحیمی، مریم جوادی، حمیدرضا همتی، پیمان حبیب‌پور، نازیا ملک‌محمودی، اعظم لاریجانی، زینب احمدی، نسیم یزدی و سیامک سلیمانی‌نژاد (عکاسان) - فاطمه باقری‌مهر، زهرا ایمانی‌نصر، علیرضا کاهه، علیرضا ملکان، فاطمه پزشکی، حمید نابت کلاجاهی و مریم دهقان‌زاده (امور آماده‌سازی)
- نشانی سازمان : تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
- ناشر : تلفن : ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار : ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹
- شرکت افست : تهران - کیلومتر ۴ جاده‌ی ابعلی، پلاک ۸، تلفن : ۷۷۳۳۹۰۹۳، دورنگار : ۷۷۳۳۹۰۹۷
- صندوق پستی : ۱۱۱۵۵-۴۹۷۹
- چاپخانه : شرکت افست «سهامی عام» (www.Offset.ir)
- سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ هفتم ۱۳۹۷
- برای دریافت فایل pdf کتاب‌های درسی به پایگاه کتاب‌های درسی به نشانی www.chap.sch.ir و برای خرید کتاب‌های درسی به سامانه فروش و توزیع مواد آموزشی به نشانی www.irtextbook.ir یا www.irtextbook.com مراجعه نمایید.

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس‌برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع، بدون کسب مجوز، ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

ISBN 978-964-05-1915-8

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۰۵-۱۹۱۵-۸

یکی از نزدیکان امام تعریف می کرد که یک روز امام به من گفتند: «وقتی من برای دیدن مردم و صحبت کردن به حسینیه می روم، به فکر بچه ها هستم. آن قدر بچه ها را دوست دارم که اگر وقت صحبت کردن، بچه ای گریه کند یا دستش را برای من تکان بدهد، حواسم پرت می شود و به آن بچه فکر می کنم.»

فهرست

فصل اول : من بزرگ تر می شوم

- درس ۱ : من به دنیا آمدم ۲
- درس ۲ : من بزرگ تر شده‌ام ۴
- درس ۳ : آیا ما مثل هم هستیم؟ ۷

فصل دوم : خانواده

- درس ۴ : اعضای خانواده ۱۲
- درس ۵ : خانواده‌ام را دوست دارم ۱۴
- درس ۶ : تغییر در خانواده ۱۶
- درس ۷ : از بزرگ‌ترها قدردانی کنیم ۱۸

فصل سوم : همکاری در خانواده

- درس ۸ : چرا با هم همکاری می‌کنیم؟ ۲۴
- درس ۹ : مقررات خانه‌ی ما ۲۷

فصل چهارم : نیازهای خانواده

- درس ۱۰ : نیازهای خانواده چگونه تأمین می‌شود؟ ۳۰
- درس ۱۱ : منابع ۳۲
- درس ۱۲ : درست مصرف کنیم ۳۶
- درس ۱۳ : بازیافت ۴۰

فهرست

فصل پنجم : خانه‌ی ما

درس ۱۴ : خانه‌ام را دوست دارم ۴۴

درس ۱۵ : خانه‌ها با هم تفاوت دارند. ۴۶

درس ۱۶ : خانه‌ی شما چه شکلی است؟ ۴۸

درس ۱۷ : از خانه محافظت کنیم ۵۱

فصل ششم : مدرسه‌ی ما

درس ۱۸ : مدرسه‌ی دوست داشتنی ما ۵۶

درس ۱۹ : مکان‌های مدرسه را بشناسیم ۶۰

فصل هفتم : از خانه تا مدرسه

درس ۲۰ : خانه‌ی شما کجاست؟ ۶۴

درس ۲۱ : جهت‌های اصلی ۶۶

درس ۲۲ : پُست ۶۸

درس ۲۳ : ایمنی در کوچه و خیابان ۷۰

سخنی با معلمان عزیز و والدین گرامی

خداوند متعال را سپاس می‌گوییم که به لطف او توانستیم کتاب جدید مطالعات اجتماعی را تولید و به شما تقدیم کنیم. این کتاب بر مبنای راهنمای جدید مطالعات اجتماعی برای دوره‌ی آموزشی عمومی^۱ نوشته شده است. مطالعات اجتماعی یک حوزه‌ی مهم یادگیری است که از انسان و تعامل او با محیط‌های گوناگون در طی زمان‌های مختلف (گذشته، حال و آینده) و جنبه‌های گوناگون این تعامل (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، محیطی و ...) بحث می‌کند و رشته‌های مختلفی چون تاریخ، جغرافیا، اقتصاد، مردم‌شناسی، حقوق، علوم سیاسی، مطالعات زیست محیطی و نظایر آن را دربر می‌گیرد. رویکرد اصلی برنامه‌ی جدید مطالعات اجتماعی، «رویکرد فرهنگی — تربیتی» است. این برنامه سعی می‌کند زمینه‌های تربیت فردی و اجتماعی کودکان و نوجوانان را در بستر عناصر و عرصه‌های برنامه‌ی درسی ملی مبتنی بر رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی فراهم آورد. به عبارت دیگر، تربیت شهروندانی مؤمن و مسئول و آگاه و توانمند در زندگی فردی و اجتماعی و پایبند به اخلاق و ارزش‌های دینی و علاقه‌مند به ایران و هویت اسلامی — ایرانی، هدف اصلی این برنامه‌ی درسی است. بر طبق برنامه‌ی درسی ملی روابط انسان در چهار عرصه تعریف می‌گردد: ارتباط با خود، ارتباط با عالم خلقت، ارتباط با خلق (دیگر انسان‌ها) و ارتباط با خدا. در این کتاب دانش آموز ابتدا از خود شروع می‌کند؛ سپس ارتباط با اعضای خانواده و مدرسه مطرح می‌شود. دانش آموزان از راه یادگیری مفاهیمی چون منابع طبیعی، جهت‌های جغرافیایی و نظایر آن آموزش‌های لازم را در زمینه‌ی ارتباط با محیطی که در آن زندگی می‌کنند، فرا می‌گیرند و البته تلاش می‌شود که در همه‌ی این روابط به وجود خالق هستی توجه نمایند. رویکرد سازماندهی محتوا در این برنامه تلفیقی است. به طوری که دو یا چند حوزه و مفاهیم کلیدی آن‌ها از مباحث اقتصادی، اجتماعی، تاریخی، جغرافیایی، فرهنگی و ... متناسب با موضوع درس با یکدیگر تلفیق می‌شوند. رویکرد اصلی یاددهی — یادگیری نیز رویکرد مبتنی بر پرورش مهارت‌های کاوشگری است. از آنجایی که در دنیای امروز با توجه به گستردگی علوم و فنون، امکان آموزش تمام و کمال همه‌ی موضوعات وجود ندارد، پس باید به دانش‌آموزان چگونگی یادگرفتن را یاد داد و این امر با پرورش مهارت‌های کاوشگری (بررسی و کاوش، برقراری ارتباط، مشارکت، خلاقیت و اظهارنظر) محقق می‌شود. برای آموزش بهتر این برنامه‌ی جدید از شما می‌خواهیم که موارد زیر را رعایت کنید:

۱- کتاب راهنمای معلم را به دقت بخوانید.

به همراه این کتاب، راهنمای تدریس تولید شده است. در این راهنما، برای هر فصل و درس، شناسنامه‌ای تنظیم شده است که شما را با چگونگی و میزان تلفیق مفاهیم آشنا می‌کند. همچنین جداول مربوط به اهداف، نحوه‌ی پوشش دادن به مهارت‌ها یا «هوش‌های چندگانه» و نظایر آن‌ها به شما کمک می‌کند تا به آسانی ارتباط میان اجزاء و عناصر موضوعی هر درس را دریابید. به شما توصیه می‌کنیم که کتاب راهنمای معلم را مکرر مطالعه کنید.

۲- به پرورش مهارت‌ها و نگرش‌ها توجه کنید.

کسب مهارت‌های زندگی اجتماعی یکی از اهداف مهم این کتاب است. دانش‌آموزان باید بتوانند آموخته‌ها را در زندگی واقعی به کار ببرند. آموزش مطالعات اجتماعی زمانی به اهداف خود دست می‌یابد که در نگرش‌ها و باورهای دانش‌آموزان نیز تغییرات مطلوب بوجود آید. برای این مقصود در این کتاب فعالیت‌های دروس و کاربرگ‌ها طوری طراحی شده تا فضایی برای پرورش مهارت‌ها و درونی‌سازی ارزش‌ها به وجود بیاید، لذا از طراحی سؤال و جواب‌های کلیشه‌ای خودداری کنید. از کتاب‌های تست و تمرین متداول بپرهیزید و به انجام فعالیت‌های کتاب بها بدهید.

● انجام فعالیت‌های بکار ببندیم، در پایان هر فصل بسیار ضروری است و سعی کنید همه‌ی آن‌ها انجام شود. البته نیازی نیست که در همان جلسه انجام شود و ممکن است برای اجرای بعضی از آن‌ها چند هفته به دانش‌آموزان فرصت بدهید.

۳- تدریس محتوای کتاب را با شرایط محلی و بومی منطبق کنید.

اگرچه بخش اعظم محتوای کتاب به موضوعات مشترک و ضروری برای همه‌ی دانش‌آموزان کشور اختصاص یافته است، با این

حال شما معلم عزیز می‌توانید با طراحی فعالیت‌های مناسب، به نیازهای خاص منطقه‌ی زندگی خود پاسخ دهید و به گسترش آگاهی‌ها و مهارت‌های اجتماعی که به محل زندگی دانش‌آموز مربوط می‌شوند، کمک کنید.

برای مثال اگر موضوع درس، ایمنی در خانه است و شما در روستا یا منطقه‌ای زندگی می‌کنید که خطرات دیگری غیر از آنچه در کتاب گفته شده، مانند دکل‌های برق یا سقوط در چاه، یک خطر مهم برای بچه‌ها محسوب می‌شود، بر روی همان موارد ایمنی که در محل زندگی شما وجود دارد، تأکید کنید.

مطالب این کتاب، تنها الگوها و نمونه‌هایی را در اختیار شما می‌گذارد و انطباق آن‌ها با شرایط محلی، برعهده‌ی شما معلم عزیز است.

۴- تفاوت‌های فردی را در نظر بگیرید.

یادگیرندگان با درجات و سرعت مختلف رشد می‌کنند و به روش‌های مختلف یاد می‌گیرند. روش تدریس و فعالیت‌ها باید به اندازه‌ای متنوع باشند تا همه‌ی دانش‌آموزان با تفاوت‌های ذهنی، فرهنگی و خانوادگی بتوانند از آن‌ها بهره‌برداری کنند. نباید انتظار داشته باشیم همه‌ی دانش‌آموزان به یک روش آنچه را یاد گرفته‌اند، بیان کنند. برای مثال همه‌ی آن‌ها بتوانند خوب نقاشی کنند یا خوب داستان بگویند. به‌علاوه دستیابی به برآیندی قابل قبول از انجام فعالیت‌ها کافی است و لزومی ندارد که همه‌ی دانش‌آموزان همه‌ی فعالیت‌ها را درست و کامل انجام دهند.

۵- شیوه‌های مناسب ارزشیابی را به کار ببندید.

به‌منظور سنجش میزان تحقق اهداف مهارتی و نگرشی کتاب باید از به کارگیری صرف شیوه‌های مرسوم و کلیشه‌ای آزمون‌های نوشتاری و چهارگزینه‌ای خودداری کنید. به ارزشیابی مستمر فعالیت‌ها توجه کنید. مشاهده، گفت‌وگو، مشارکت در کار گروهی، جمع‌آوری اطلاعات و همه‌ی فعالیت‌های دانش‌آموزان را در نظر بگیرید. نکته‌ی مهم در ارزشیابی، کشف مشکلات یادگیری، تلاش برای اصلاح آن‌ها و ارائه‌ی بازخورد صحیح است. سعی کنید در حین ارزشیابی دریابید که مشکل و نقص آموزش کجاست و چگونه می‌توانید به دانش‌آموز کمک کنید تا کار خود را اصلاح کند.

۶- مشارکت خانواده‌ها را جلب کنید.

بسیاری از مهارت‌های زندگی که در این کتاب آورده شده باید در محیط خانواده گسترش و پرورش یابند. لذا توجه خانواده‌ها در این زمینه ضروری است و شایسته است جلسات مداوم با آن‌ها برگزار شود و موارد لازم که در کتاب معلم درج شده، در اختیار آن‌ها قرار گیرد. خانواده‌های گرمی نیز باید بدانند که بدون کمک و نظارت آن‌ها، مهارت‌های زندگی اجتماعی که در این کتاب دنبال می‌شود، تحقق نمی‌یابد و لذا همکاری آن‌ها بسیار ضروری است. خانواده را نیز در ارزشیابی این مهارت‌ها و نگرش‌ها مشارکت بدهید.

علاوه بر موارد فوق، لازم است شما معلم عزیز به نکات زیر نیز توجه کنید.

● از انجام هرگونه مشق و رونویسی از روی متون و قصه‌های این کتاب یا نوشتن سؤال و جواب‌های کلیشه‌ای روی متون و درس‌ها، خودداری کنید.

● فعالیت‌های مربوط به نقشه، تنها در محدوده‌ی پرسش‌های کتاب و کاربرگ‌های ضمیمه انجام شود. به‌هیچ‌وجه دانش‌آموزان را وادار به ترسیم نقشه و فعالیت‌های اضافی نکنید. یافتن مکان‌ها بر روی نقشه کافی است.

● به‌جز برخی از فعالیت‌هایی که برای منزل تعیین شده‌اند، اغلب فعالیت‌های کتاب و کار برگ‌ها باید در کلاس و در حین تدریس انجام بگیرند.

امید است شما معلم عزیز با به کارگیری روش‌های مناسب، فضای پرنشاط و دلپذیر در کلاس این درس فراهم کنید.

گروه مطالعات اجتماعی — دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری

دانش آموز عزیز

از اینکه با خواندن این کتاب همراه ما هستی، خوشحالیم. در این کتاب، تو درباره‌ی بزرگ تر شدن خودت و خصوصیتی که داری، بیشتر یاد می‌گیری. بعد درباره‌ی خانه و خانواده‌ات مطالبی می‌آموزی. اینکه چطور افراد خانواده‌ات را بیشتر دوست بداری، به آن‌ها احترام بگذاری و با آن‌ها بهتر زندگی کنی.

مدرسه، خانه‌ی دوم ماست. یاد می‌گیری که بیشتر و بهتر با کسانی که در مدرسه برای تو تلاش می‌کنند، همکاری کنی و از مدرسه و کلاس هم مانند خانه‌ات مراقبت کنی. همچنین با آموختن مطالب این کتاب با نکات ایمنی و مقررات عبور و مرور آشنا می‌شوی و امیدواریم این نکات را رعایت کنی تا همیشه سلامت بمانی. ما امیدواریم درس‌های این کتاب را دوست داشته باشی و از انجام فعالیت‌های آن لذت ببری.

نویسندگان کتاب

من بزرگ تر می شوم

فصل ۱

